

УДК 784.1(477)“20”

Каравацька Л. І.,
здобувач Київського національного університету культури і мистецтв

МАЙСТЕР ОПЕРНОГО ХОРУ: СТИЛЬОВІ РИСИ ТВОРЧОСТІ Л. М. ВЕНЕДИКТОВА

За матеріалами архівних документів та інших інформаційних джерел, проаналізований процес формування та становлення професійних засад, а також стилістичних ознак творчої діяльності Л. М. Венедиктова. Здійснено огляд основних етапів накопичення професійних навичок, їх становлення та реалізації. Відображена спадковість творчих принципів, в контексті осягнення та удосконалення професійних, естетичних та моральних норм творчості Л. М. Венедиктова.

В обраній структурі роботи відображені основні положення оперної диригентської школи, інтерпретовані в контексті творчого світогляду Майстра. Виявлені виразні стилістичні риси творчості Венедиктова, в його багатофункціональній діяльності оперного хормейстера.

Ключові слова: диригентська оперна школа, диригентська техніка, репетиційна робота, співацький апарат, ролева функція хору.

По материалам архивных документов и других информационных источников, проанализирован процесс формирования и становления профессиональных основ, а также стилистических признаков творческой деятельности Л. Н. Венедиктова. Осуществлен обзор основных этапов накопления профессиональных навыков, их становления и реализации. Отражена приемственность творческих принципов, в контексте постижения и совершенствования профессиональной, эстетических и нравственных норм творчества Л. Н. Венедиктова.

В избранной структуре работы отражены основные положения оперной дирижёрской школы, интерпретированные в контексте творческого мировоззрения Мастера. Выявлены стилистические признаки творчества Венедиктова, в многообразии стоящих перед оперным хормейстером задач.

Ключевые слова: дирижёрская оперная школа, дирижёрская техника, репетиционная работа, певческий аппарат, ролевая функция хора.

According to the materials of archive documents and other information sources, analyze the process of formation and the formation of a professional basis, as well as stylistic traits of creative activity L.N.Venediktova. Carried out a review of the main stages of the accumulation of skills, their formation and implementation. Reflected the succession of creative principles, in the context of understanding and improving the professional, aesthetic and ethical standards of creativity L.N. Venediktova.

Liked structure of the work reflects the main provisions of the opera conductor's school, interpreted in the context of the creative world of the Master. Revealed stylistic features Venediktova creativity, in a variety of facing the opera chorus master tasks.

Key words: opera conductor's school, conductor's equipment, rehearsals, singing machine, role function of the choir.

Талановитий практик оперної сцени, майстер, який володіє найтоншими деталями оперного творчості, Л.М. Венедиктов став прикладом еталонного хормейстерського професіоналізму. Під його керівництвом хор Київського оперного театру став унікальним виконавським колективом, одним з кращих хорів Європи, що володіє високою майстерністю, зі своїм неповторним стилем.

У контексті аналізу стилістики творчості Льва Миколайовича Венедиктова, нами були використані інформаційні джерела, що відображають дану проблематику.

Так, в роботі Е. Н. Яворського «У Світлі рампі», в розділі «Майстер хорового мистецтва», освітлений життєвий і творчий шлях Л. М. Венедиктова, його ранній період, пов'язаний з навчанням, а також огляд основних творчих періодів роботи в Київському оперному театрі.

У збірнику «Статті, спогади», в розділі «Лев Миколайович Венедиктов», В. Тольба дає коротку інформацію, що охоплює всі сторони багатогранної діяльності Л. Венедиктова на ниві оперного мистецтва.

В авторефераті на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства Г. Й. Ткаченко «Музична інтонація в оперному спектаклі і функція диригента в її розкритті», в розділі II «Про диригування як виявлення інтонаційного сенсу», в аспекті виконавського диригентського стилю розглядається проблема інтерпретації авторської партитури, гармонійного співвідношення ідейно-художнього задуму композитора і творчої свободи диригента, його вміння розширити і збагатити образно-сюжетну канву виконуваного, не порушуючи текстових та ідейно-сміслових авторських компонентів музичного твору.

Творча діяльність Національної опери України періоду початку XIX – початку XX ст. висвітлена в роботі Ю. Станішевського «Національний академічний театр опери та балету України ім. Тараса Шевченка. Історія і сучасність». У широкому історичному аспекті охарактеризовано роботи кращих диригентів, хормейстерів, режисерів, сценографів, солістів, а також здійснений огляд основних етапів функціонування київського оперного театру.

У використуваних нами роботах наданий матеріал загального інформаційного характеру, при цьому індивідуальний стильовий почерк Л.М. Венедиктова в них не є об'єктом дослідження.

Мета – виявити витоки, які заклали професійні основи творчої діяльності Л. М. Венедиктова. Висвітлити еволюційний процес їх становлення і вдосконалення, визначити стильові ознаки творчості Л. Венедиктова.

Не кожному музиканту, який отримав хормейстерську освіту, підвладне оволодіння таким видом творчості як оперний хормейстер¹. Робота хормейстера оперного театру вимагає базової професійної підготовки, високого естетичного, культурного рівня, вільної орієнтації в певних видах мистецтва, представлених в оперному жанрі. Взаємодіючи з режисером і диригентом, оперний хормейстер веде хоровий колектив від репетиційного класу, оркестрової репетиції до прем'єрного спектаклю, успіх якого багато в чому залежить від його професійних якостей.

---

¹ Хормейстер – слово від німецького Meister – майстер.

«Фундамент – це оркестр і хор. А головний хормейстер, додаю, невтомний чорнороб в театральному будівництві ...» – так характеризує Л. Венедиктов свою, невидиму оку глядача, але, тим не менш, дуже важливу, у структурі побудови оперного спектаклю, роботу [8].

Л. М. Венедиктов – природжений хоровик, з дитинства пов'язаний з хоровим мистецтвом, багато часу проводив на репетиціях свого батька, М. Я. Венедиктова, – професійного хормейстера, який у своїй практичній діяльності з'єднавав технічну роботу над чистотою інтонаційного звучання з літературним текстом, його художньо-смысловим змістом. Цей принцип стане основоположним у подальшій творчій роботі Л. Венедиктова: «Те, що дав мені батько, залишиться зі мною на все життя. Він був справжнім майстром, чарівником вокального звуку» [9].

Таким чином, уроки батька, талановитого музиканта, стали тим фундаментом, на якому була створена диригентська школа, яка сформувала «венедиктовський» стиль оперного хорового мистецтва. В.С. Тольба про хор Венедиктова: «Дбайливо сформований і вихований Л. Венедиктовим ...хор столичної опери відрізняється не тільки найвищим рівнем професіоналізму, культури та майстерності, а й особливим стилем, тембровим багатством, об'ємним, емоційно наповненим звучанням» [1, с. 68].

Будівництво професійних основ, закладених батьком, було продовжено Г. Г. Верьовкою, чий самобутній талант, глибоку відданість народній творчості почитав і поважав Л. Венедиктов. Учитель передав талановитому учню великий рівень знань у підході до інтерпретації художнього твору, відчуття звучання українського бельканто, підпорядкування одній творчій задачі різних артистичних темпераментів, передав учневі власний практичний досвід з'єднання в одному звуковому масиві багатотембрових вокальних барв, в результаті відбору співаків з різних регіонів України, які мають свої характерні особливості.

Лев Миколайович Венедиктов засвоїв основні педагогічні принципи свого Вчителя: опора на національні українські традиції хорового співу, пов'язані з різноманіттям звукової палітри звучання, а також щирість і глибина переживання. У даному контексті актуальні слова Л. Венедиктова: «Складність хормейстерської праці саме в тому, що настроювати потрібно людські душі, а не струни інструментів» [4].

Слід зазначити, що величезний вплив на становлення стильових засад творчості Л. Венедиктова зробили роботи видатного художника в галузі оперного жанру В.С. Тольби, творчі принципи якого справили величезний вплив на подальший розвиток стильового почерку Л. Венедиктова. Це – ретельна робота над партитурою, чудове знання вокалу, осмислена репетиційна робота. «Завжди з вдячністю згадую велику школу майстерності, яку пройшов у В. Тольби», – відгук Л. Венедиктова про час спільної творчості [7].

Таким чином, творчість М. Я. Венедиктова, Г. Г. Верьовки, В.С. Тольби визначила професійні орієнтири у подальшій творчій діяльності Л. М. Венедиктова. Хорові традиції великих музикантів отримали розвиток, яскраве втілення у творчості Майстра і сформували його стилістику – високу технічну майстерність як засіб розкриття художньо-образного змісту музичного твору (М. Я. Венедиктов); багатотемброве емоційно наповнене хорове звучання (Г. Г. Верьовка); ретельну репетиційну роботу, пов'язану з глибоким знанням співацького апарату (В. С. Тольба).

У своїй репетиційній роботі, яку Л. Венедиктов вважає найважливішим і найцікавішим творчим етапом у процесі становлення цілісного оперного дійства, Лев Миколайович йде від прозаїчної рутини. Репетиція – це одухотворена, емоційна робота, тому що між диригентом і хористом існує психологічний, творчий зв'язок. Це завжди єдине ціле. При цьому робота технологічно досконала – ідеальний інтонаційний лад, ансамблева злитість голосів, метроритмічна точність. Особлива увага приділяється бездоганному відтворенню тексту, де втілений авторський задум. Кожне технічне завдання, поставлене перед хоровим колективом, ясно викладено і пов'язано з авторським текстом, його образною сферою. Таким чином, завдяки поєднанню осмисленої технічної роботи і образно-художньої, досяжною стає головна мета-технічно досконалими засобами найбільш повно і глибоко втілити авторський задум, розкривши його художній зміст.

Наступний етап роботи в хоровому класі – це покладатися на творчу інтуїцію, яка дає правильний напрям у роботі. Преса так коментує стиль роботи Венедиктова: «... зразок глибокого, інтелектуально-витонченого і емоційного прочитання кожної партитури» [11]. Розум і почуття – ось формула творчого кредо Майстра на ниві хорового мистецтва, закладена батьком в далекі юнацькі роки.

Ретельна репетиційна робота в хоровому класі Л. Венедиктова враховує і акторські завдання, що стоять перед артистами хору. Специфіка роботи оперного хору часто припускає сценічний рух, участь артистів хору в подіях, що розгортаються на сцені, що, безсумнівно, ускладнює процес точного відтворення хористом музичного тексту. Л. Венедиктов коментує так цю проблему: «Капела – вийшла і співає. А тут необхідно бігати, лежати, битися, фехтувати і, до того ж, співати. І не втрачати контакту з диригентом. А це дуже важко. Зараз я вже добре розумію, наскільки повинен бути готовий хор для будь-якого диригента» [9].

Отже, в контексті творчих традицій В. С. Тольби, Л. М. Венедиктов вважає, що ретельний аналіз і копітка робота в хоровому класі, з комплексом поставлених перед артистами хору завдань, обов'язково позитивно позначиться на виконанні.

Техніка диригента – це провідник волі і енергії до виконавського колективу, засіб донесення до слухачів змісту твору, а диригентська майстерність – це мистецтво інтерпретації. «Виконавський стиль диригента, його творче обличчя великою мірою визначається принципами і ставленням диригента до авторської партитури, індивідуальними особливостями відтворення оригіналу нотного тексту в звучанні ... Уміння творчо «розшифрувати» ідейно-образний зміст твору, розкривати в його інтонаційній виразності трактування композитором художніх образів, стилю його музики – основні завдання інтерпретатора» [3, с. 10].

Творче кредо Майстра – неприпустимість укорінених традицій виконання, що не відповідають авторським вказівкам, засвоєне у репетиційному класі М. Я. Венедиктова.

Практика постійної співпраці з режисером і диригентом передбачає деякі складності в роботі оперного хормейстера, подолати які можливо, маючи відповідні особистісні комунікативні якості. Л. Венедиктов розмірковуючи про цю проблему, відзначає: «Адже в чому парадокс: режисер – найзапекліший ворог хормейстера, тому що відбудовуючи мізансцени спектаклю, він може зруйнувати те, що відрепетировано

у класі» [10]. Однак хор демонструє високий професіоналізм, так як Майстер миттєво справляється з будь-якою ансамблевою помилкою, покладаючись на свій досвід та інтуїцію: «Вони нероздільні. Інтуїція може підказати, але визначальним є досвід» – переконаний художник [12].

Професійні комунікативні якості Л.М. Венедиктова є інструментом подолання усіляких виробничих бар'єрів, в ім'я збереження високих професійних стандартів виконання, відшліфованих у репетиційному класі. В. Тольба характеризує професійні та людські можливості Л.М. Венедиктова: «Більшість великих хормейстерів, домагаючись у своїй роботі скрупульозної ретельності, були деспотичними, іноді фанатично тиранічними. Лев Миколайович досягає тих же результатів, будучи чарівним, м'яким» [1, с. 68].

Якими засобами досягається глибина, міць, наповнене, багате обертонами звучання хору Л. Венедиктова? Його коментар: «Шляхом відбору голосів рідкісних тембрів, методичної роботи з хористами, введенням молодих сил. ... Українські, південні голоси мають особливе природне забарвлення, теплу м'якість, насиченість [15]. І далі: «Голосу нашого хору унікальні. ... Мають унікальний тембр. Таких голосів немає ніде у світі. Існує колекція дорогоцінних інструментів. Це вироби Страдіварі, Гварнері, Амагі ... Так от, колекція голосів нашого хору не менше цінна, ніж ті інструменти. Я як би купаюся в цих голосах» [13].

Виконавський стиль хору – це внутрішній слух хормейстера. Ідеал музичного звучання Л. Венедиктов відчуває досконало, використовуючи всі художні ресурси мішаного хору – різноманітне і виразне темброве поєднання голосів.

Чому хор Л. Венедиктова має свою індивідуальну темброву характеристику, широку градацію динамічних відтінків, від об'ємного і потужного фортіссімо, до прозорого та ніжного піаніссімо? Глибоке знання Л. Венедиктовим людського голосу (адже інструмент хориста – це голос) створює базу для хорового звучання, збагаченого обертоновими фарбами. Розмірковуючи про специфіку вокалу, Майстер відмічає: «... в оркестрі використовуються вже готові тембри, а в хорі їх необхідно робити, мало не спочатку. Це і є таємниця вокалу. Адже будь-який твір для голосу пов'язаний насамперед з тембровою драматургією. Потрібно знати, як заспівати ту чи іншу голосну, як подати звук, коли слово передає ту чи іншу емоцію. ... Головна відмінність полягає в технології, в методі роботи. Це як різниця між освітлювачем, який просто натискає кнопки, і майстром по освітленню, який грає фарбами, як художник» [9]. Інструментом досягнення певних сюжетних сценічних реалій для Л. Венедиктова – це різносторонні тембральні можливості співацького апарату: «Хор повинен не тілами зображувати події та процеси, які відбуваються в опері, а тембром. Є зв'язаність з конкретною діяльністю, з конкретними обставинами» – відмічає Майстер. Про дотику голосом до звуку: «... адже його можна «вдарити» або «обійняти», «погладити» [там же].

Таким чином, в роботі з хором, використовуючи технологію асоціативних зв'язків, Майстер домагається вишукано-різноманітного тембрового звучання.

Введення нового хориста – поступовий процес, результат наполегливої праці, що займає п'ять років. У професії, артист хору, об'єднані важливі компоненти театральної дії: знання матеріалу, інтонація, сценічна майстерність, відчуття простору сцени, чітке

виконання режисерських завдань, відчуття контакту з диригентом, хормейстером. У хорі надається значення якійсь характеристикі співацького апарату, зобов'язує артиста хору до повнокровного якісного співу. Л. М. Венедиктов бачить процес введення нового співака таким чином: «... необхідно привчити початківця до значного вокального навантаження, до співу великим звуком. Вивчивши партію, артист хору повинен заспівати її, виконуючи масу сценічних завдань. Засвоївши всі ці складові своєї професії, він повинен ще влитися в єдиний характер звучання всього колективу, пристосувати свій голос до тієї манери, яку засвоїло більшість виконавців» [2, с. 129]. Народний артист України М. М. Кречко відгукувався про ретельний відбір унікальних за тембровою насиченістю українських голосів: «У Льва Миколайовича загострене чуття на співацькі обдарування. У хоровому ансамблі він виявляє природну красу українських голосів, твердою рукою спрямовує злагоджену звукову емісію на точне відтворення авторської партитури. Колектив значно поглиблює народність українських опер, посилює їхній колорит, а перлини світової класики оздоблює красою українського співу...» [4, с. 10].

Слідуючи заповітам свого вчителя, Г. Г. Верьовки, Л. Венедиктов зберігає природну красу голосу кожного хориста. В хоровому єднанні співаків для нього важливе поєднання індивідуальності – на противагу думці про нівелювання особистості в хорі.

Одна зі специфічних особливостей оперного хормейстера в роботі з хоровим колективом полягає в тому, що виконавське трактування хорових сцен у виставі має бути концептуально пов'язане з режисерським рішенням. Хоровий художній образ не може бути абстрактним, навіть якщо хорові сцени мають закінчену форму і можуть інтерпретуватися як вставний номер. Для створення цілісного оперного твору необхідна єдина художня концепція всіх елементів сценічної дії – сценографії, пластики, що створює певні труднощі для хорового виконання: сценографія впливає на ансамбль, стрій, динаміку, виразність співу; розташування хорового ансамблю в мізансценах вносить корективи в ритмо-агогічну виконавську сферу. У даному контексті хор є важливим компонентом оперного спектаклю, повністю підлеглий його драматургії, включений в сюжетні реалії, несе смислове навантаження, збагачуючи сценічну дію. Видатний оперний хормейстер М. Тараканов так коментує специфіку своєї творчості: «Головним ворогом хормейстера є режисер. Чому? Тому що в класі хор сидить як годиться, а він розкидає всіх хористів по мізансценах, втрачаючи тим самим ансамбль ... Якщо мені вдається зберегти сорок відсотків класної роботи на сцені, я – щаслива людина...» [12].

Враховуючи складний, багатогранний процес створення оперного спектаклю, може скластися враження, що творча індивідуальність оперного хормейстера не визначається, розчиняючись в безлічі постановочних реалій. Однак авторський стиль Л. Венедиктова добре видно і чути. У контексті значущості рольової функції хору в драматургії оперного спектаклю, Майстер ретельно працює над динамічною гнучкістю, долаючи один з основних недоліків хорових колективів – динамічну статику, що, безсумнівно, є образно-смісловим компонентом в драматургічній структурі сценічної дії.

Домагаючись якісно досконалого звучання, Л. Венедиктов враховує і акторські завдання, що стоять перед артистами хору. У монографії Ю. Станішевського «Національний академічний театр опери та балету ім. Тараса Шевченка. Історія і сучасність» зазначається: «...звучання вражало емоційною силою, чистотою

інтонування, точніше відтворенням стилю композитора й усіх відтінків почуттів та настроїв. Крім цього, шкірні окремих хорист створював кількома штрихами певний сценічний характер, виявляючи себе драматичним актором» [7, с. 614].

«Венедиктовський» хор володіє своїм стильовим почерком. У драматургічній структурі оперного спектаклю, демонструючи високу якість хорового звучання, він представлений в різній іпостасі: хор – коментатор, свідок подій, що відбуваються на сцені, учасник сценічної дії, але ніколи – байдужа безділова маса.

Робота хормейстера з хором – це точний показ. Лев Миколайович Венедиктов володіє досконалою мануальною технікою. Пластика його жесту дивно красива. «Йому доступний жест польоту вільних птахів, що розкріпає голос співочого» [17] – такі враження глядачів, наповнені красою візуального сприйняття диригентської техніки Л. М. Венедиктова.

Руки Майстра втілюють всі елементи музики: темп, ритм, штрих, агогику, динаміку. Його диригентський жест викликає миттєву реакцію виконавців. Про це свідчить головний диригент київського оперного театру В. Кожухар: «... хор нашої Національної опери під керівництвом Л. Венедиктова – японський комп'ютер, що миттєво й бездоганно реагує на найменший порух навіть одного пальця диригента» [4; 5].

Одне з основних правил Венедиктова: в диригуванні повинен брати участь кожен суглоб – звук потрібно витягати, чуйно вслухаючись у обертонові вібрації.

Ще однією гранню розкрився талант Майстра в амплу оперного диригента-постановника, а також в ораторіальному жанрі, завдяки творчій взаємодії з В.С. Тольбой. Л. Венедиктов відмічає: «Саме йому я зобов'язаний своїм професійним становленням. Він не тільки першим довірив мені роботу над спектаклями, а й долучив до роботи асистента-диригента. Я ніколи не вважав себе диригентом-симфоністом. Але ця практика виявилася для мене безцінною. Потрібно хоча б раз потримати весь музичний організм в руках» [3; 14]. Для В. Тольби чудове обдарування початківця оперного хормейстера стало очевидним фактом з перших кроків його творчої діяльності: «Льва Миколайовича я знаю... з дня народження його як оперного хормейстера... уже після першої спільної вистави вгадав його блискуче майбутнє, що призвело до вершин майстерності» [1, с. 68].

Глибоке знання вокалу, величезний досвід роботи з людським голосом, трактування його природи як біологічного музичного інструменту, визначили іменний, особистісний підхід до роботи з оркестровою фактурою. Пріоритетним у прочитанні симфонічної партитури стало розкриття вокальної інтонаційності музичного тексту, його мелодійного багатства. Оркестр Л. Венедиктова співає, тим самим створюючи надзвичайно комфортні умови для оперних солістів. Вокальна стилістика постановок – його відмінна від інших, неповторна особливість. Робота з симфонічним оркестром, безсумнівно, збагатила його хормейстерську практику, дозволила ще більш досконалими технічними засобами розкривати таємниці авторського тексту.

Торжествуюче хорове мистецтво Венедиктова, що володіє властивою йому стилістикою – красою і глибокою натхненністю, спирається на фундаментальні національно-пісенні й професійні традиції.

У звучанні «венедиктовського» хору відчуваються багатівікові традиції національної пісенної культури. Художній керівник Санкт-Петербурзької академічної капели ім. М. Глинки В. Чернушенко зазначав: «І якщо вірно, що пісня – душа народу,

вірно й інше: пісня – озвучений образ Батьківщини. Тому, говорячи про хорі, говоримо про заощадження духовних багатств її, накопичених за багато століть і донесених до нас через радощі й прикрощі багатьох поколінь» [16].

У своїй творчості Л. М. Венедиктов продовжує професійні традиції своїх попередників. Про це свідчить характеристика, дана Л. Венедиктову В. С. Тольбой: «Лев Миколайович незаперечно є кращим оперним хормейстером на Україні ... Лев Миколайович належить до видатної четвірки хормейстерів, які працювали в оперних театрах Києва та Харкова (Шток, Кавалліні, Тараканов і Венедиктов) [6].

Коріння феноменології творчості Венедиктова, безсумнівно, можна відшукати в глибинах раннього юнацького періоду, в регентській практиці його батька. Лев Миколайович стверджує, що всі великі музиканти зросли на церковному співі, які є самою великою школою. Ніяке навчання не дає того, що дає спів у церковному хорі. Л. Венедиктов у душі глибоко православна людина і часто звертається до тих сил, які «недоступні дзвону злата і всі думки і справи знають наперед». У цьому він черпає натхнення.

Внутрішня духовна краса, безсумнівно, знаходить своє відображення у зовнішньому вигляді Майстра. Інтелігентність, доброзичливість, інтелект, в поєднанні з глибоким внутрішнім змістом, є естетичним фактором благодійного впливу на оточуючих. Ефект його впливу на музикантів, що працюють з ним, а також на слухачів позитивно величезний.

Хорове мистецтво демократично за своєю природою і володіє великим емоційно-виховним потенціалом. Одночасно, відбувається обмін духовною інформацією між музикантами-хористами і Майстром, який має ефект взаємної духовної концентрації. Л. Венедиктов з вдячністю говорить про це явище: «... я вважаю, що людину формує передусім спілкування з іншими людьми. ... Мене завжди оточували чудові, талановиті люди і музиканти, і в цьому мені дуже і дуже пощастило (як під час навчання, так і потім)» [9]. В продовження сказаного Майстер відмічає: «Все, що в мені є позитивного, зв'язано з тим, що я вчасно народився. Тому що я побачив і працював з такими людьми, тільки в казці таке можливе». І ще: «Я багато корисного отримав від спілкування з найбільш досвідченими артистами, які досконало знали всі особливості роботи в оперному хорі. Саме вони прискорили процес мого творчого становлення» [14].

Хор Венедиктова, що несе красу співочого звучання, наповненість людськими переживаннями, одухотворяє простір людського співжиття. Його стилістика тотожна космологічним законам світобудови – це гармонія і досконалість.

За 60 років роботи в Київському оперному театрі Л. М. Венедиктовим виховано чотири покоління співаків-хористів, збагачених знаннями великої школи Майстра. Створено 140 вистав, оперний хор набув статусу творчого колективу, який володіє різноманітним в стильовому відношенні, хоровим концертним репертуаром. Слова Майстра розкривають секрет його унікальної результативності: «Хор – це складний, живий організм, який без мене вижити може, а я без нього – ні».

Творчість Венедиктова увійшла в історію хорового оперного мистецтва символом найвищих професійних стандартів, еталоном глибокої змістовності, естетичної досконалості. Блискучий, більш ніж піввіковий, диригентський досвід затвердив властивий йому індивідуальний стиль, заснований на великій майстерності, тонкій

музикальності та глибокому проникненні в драматургію вистави. Важко переоцінити актуальність слів видатного музиканта, звернених у майбутнє: «Вперед до минулого. Без минулого немає майбутнього. Пам'ятайте вершини, яких досягали ваші попередники в київській опері, і не дайте собі права опустити планку» [15].

На основі архівних матеріалів, нами відображено відображення творче кредо Л. М. Венедиктова, здійснено спробу розгляду витоків, що заклали базові професійні основи творчої діяльності Майстра.

Спираючись на інформаційні джерела, що містять критичні відгуки колег, а також на безпосереднє спілкування з Левом Миколайовичем, нами простежено процес становлення стильових ознак його творчості.

Відповідно до цих завдань, була обрана структура роботи, на основі якої отримали висвітлення основні положення диригентської оперної школи (диригентська техніка, робота над текстом, репетиційна робота, знання співацького апарату, втілення рольової функції хору, естетичні принципи), інтерпретовані Л. М. Венедиктовим через призму своєї творчості. Виявлено визначальні стилістичні риси творчої діяльності Л. Венедиктова, в різноманітності завдань, які стоять перед оперним хормейстером завдань.

Література:

1. Тольба В. С. Лев Николаевич Венедиктов / В. С. Тольба // В. С. Тольба. Статті, воспоминания. – К. : Муз. Україна. 1986. – С.168.
2. Яворський Е. Н. У світлі рамки / Е. Н. Яворський // Е. Н. Яворський. У світлі рамки. Майстер хорового мистецтва. – К. : Муз. Україна, 1981. – С. 199.
3. Ткаченко Г. И. Музыкальная интонация в оперном спектакле и функция дирижёра в её раскрытии. О дирижировании как выявлении интонационного смысла: Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата искусствоведения // Г. И. Ткаченко : Киевская государственная консерватория им. П. И. Чайковского. – К., 1975. – С. 29.
4. Степанченко Г. 40 років у театрі / Г. Степанченко // Музика. – 1994. – №5 – С. 10.
5. Венедиктов Л. Истинный оперный дирижёр / Л. Венедиктов // Музика. – 1979. – № 6 – С. 14.
6. Тольба В. С. Отзыв в ВАК при Совете Министров СССР / В. С. Тольба // Отзыв в ВАК при Совете Министров СССР. – 1977. – 13 июля.
7. Станішевський Ю. Національна опера незалежної України 1991 – 2001 // Ю. Станішевський. Національний академічний театр опери та балету ім. Тараса Шевченка. Історія і сучасність / Ю. Станішевський. – К., Муз. Україна. 2002. – С. 734.
8. Млинченко Ф. Літописець українського співу / Ф. Млинченко // Столиця. 2002. – № 24, 14 – 20 червня.
9. Королюк Т. Про вокал без таємниць / Т. Королюк // Влада і політика. 2001. – 17 березня.
10. Степанченко Г. Хормейстера грає хор / Г. Степанченко // Столичные новости. 2002. – № 47 (243), 10 – 16 декабря.
11. Летичевская О. Хор Венедиктова / О. Летичевская // День. 2002. – № 109, 19 июня.
12. Гусев В. Хочу доспівати з цим хором / В. Гусев // Говорить і показує Україна. 2003. – № 30, 17 июля.
13. Перельман О. Л. М. Венедиктов – найвидатніший хормейстер Національної опери України, чудова людина, яка все своє життя присвятила музиці / О. Перельман // Газета для жєницин. 1999. – № 12.
14. Степанченко Г. Театр, ставший жєзньє / Г. Степанченко // Зеркало недели. 1999. – № 51 (272), 25 декабря.
15. Ткаченко Л. Короля грає свита, хормейстера – хор / Л. Ткаченко // Право. 2009. – № 42, 21 – 27 октября.
16. Чернушенко В. О хоровом пенєи / В. Чернушенко // Правда. 1981. – 23 декабря.
17. Документальный фильм “Багатоголосне відлуння майстра” / Канал Глас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.glas.org.ua/>